

ВЕБ-ЕНЦИКЛОПЕДІЯ ЯК ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЗАСІБ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА

Бирка М.Ф.

доктор педагогічних наук, професор,
провідний науковий співробітник відділу цифрової трансформації НАПН
України Інституту цифровізації освіти НАПН України,
професор кафедри диференційних рівнянь

Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича

Лупаренко Л.А.

кандидат педагогічних наук,
завідувачка відділу цифрової трансформації НАПН України, Інститут
цифровізації освіти НАПН України

У дослідженні розкрито можливості веб-енциклопедії як засобу розвитку інноваційної компетентності педагога. Уточнено зміст та характерні ознаки інноваційної компетентності педагога. Визначено види, основні структурні складові, властивості та можливості веб-енциклопедії як цифрового ресурсу. Представлено сучасні веб-орієнтовані національні академічні енциклопедичні ресурси, що створені установами Національної академії наук України. Детерміновано переваги сучасних електронних енциклопедій як інформаційного засобу розвитку досліджуваної компетентності.

Ключові слова: *інноваційна компетентність педагога, зміст та характерні ознаки, веб-енциклопедія, цифрові ресурси, інформаційний засіб.*

Динамічність реформування системи освіти в Україні висуває перед науково-педагогічними і педагогічними працівниками низку нових вимог, ключовою з яких є наявність високого рівня інноваційної компетентності. Адже саме ця компетентність дає змогу кожному педагогу ефективно реалізувати

власну професійну діяльність та дозволяє успішно здійснити реалізацію реформ в освіті на рівні конкретного закладу освіти.

Як зазначає М. Бирка, *інноваційна компетентність педагога* завжди виступає результатом інноваційної діяльності, яка організована на відповідних теоретичних засадах і втілена завдяки прагненням педагога до саморозвитку, самовдосконалення та творчості у педагогічній діяльності [1, с. 10].

Науковець В. Харагірло інтерпретує *інноваційну компетентність педагога* як певну готовність, що забезпечує здійснення ним усіх етапів інноваційної професійної діяльності: від моделювання і прогнозування до впровадження нововведення [8, с. 35].

Дослідники О. Проценко та С. Юрочко *інноваційну компетентність* визначають як «інтегральну характеристику, яка включає здатності з розробки, освоєння та втілення інновацій в практику педагогічної діяльності, що ґрунтуються на відповідних знаннях та вміннях фахівця, через сформованість необхідних особистісних якостей та досвіду» [7, с. 53]. При цьому, наводять її найбільш *характерні ознаки*, а саме: 1) особистісна спрямованість фахівця на освоєння нового, готовність до змін в способах професійної діяльності; 2) суб'єктність цілепокладання, цілездійснення і самореалізації; 3) чіткість професійної позиції, усвідомлення соціальної значимості інновацій, включення у соціальну творчість; 4) відповідність складу компетентності структурі інноваційної діяльності; 5) ефективність способів реалізації системи знань, умінь, навичок на всіх етапах інноваційного процесу; 6) здатність до творчого підходу у вирішенні професійних задач; 7) цілісність всієї сукупності компетенцій у складі інноваційної компетентності фахівця як системного утворення; 8) високий рівень професіоналізму фахівця, що ґрунтується на осмисленні та самовдосконаленні його професійного досвіду [7, с. 53-54].

Таким чином, *інноваційна компетентність* насамперед передбачає наявність у педагога здатності побачити елементи нового у повсякденній рутині педагогічної праці – інноваційного сприйняття професійної діяльності, а також усвідомлення життєвої необхідності впровадження інновацій в освіту, що

втілюється в імплементації нових більш ефективних форм, методів і засобів навчання. Не менш важливим є те, що належний рівень інноваційної компетентності педагога забезпечує якісно нові результати професійної діяльності, які отримуються внаслідок реалізації інновацій.

У контексті нашого дослідження неабияке значення приймає праця С. Кириленко, яка акцентує увагу на тому, що *інноваційна компетентність сучасного вчителя суттєво детермінована процесами цифровізації*, які відбуваються сучасній освіті [4]. Це зумовлено тим, що сучасний освітній процес неможливо уявити без використання цифрових технологій та комп'ютерних програмних засобів. Разом з цим, вивчення цифрових технологій в освіті, не тільки підвищує рівень мотивації та результати навчання учнів, а й забезпечує високу продуктивність праці вчителя.

Цифрові технології в освіті створюють сприятливі умови для виходу на новий рівень міжособистісного спілкування, оперативної комунікації в ході спільної продуктивної діяльності, пришвидшення процесів створення та розповсюдження нової інформації, а також розширення доступу до інформації через новітні телекомунікаційні канали.

Чільне місце як інформаційний засіб розвитку інноваційної компетентності педагога у посідають *енциклопедичні цифрові ресурси* [2; 4; 5].

Учені-енциклопедисти виокремлюють такі *види науково-інформаційних довідників* [2, с. 75-76.]:

– енциклопедичні словники – це невеликі за обсягом довідники (1-2 томи), що містять виключно основні відомості з певної галузі знань. За цільовим призначенням їх поділяють на наукові, науково-популярні й популярні; за характером інформації – на універсальні, спеціалізовані та регіональні; за принципом розміщення статей – абеткові і систематичні;

– енциклопедії потраковуються як багатотомні великі довідники, що містять найважливіші відомості про різні поняття, подані в алфавітному порядку.

Основними структурними складовими словників та енциклопедій є «*дефініції*» і «*терміни*», які в науковій літературі ще називають «*поняттями*».

«Дефініція» (англ. *definition*) визначається як «коротке логічне та науково точне визначення (тлумачення) поняття, у якому відбито найістотніші його риси». Дефініції є найвагомішою інформаційною одиницею енциклопедичних видань, що подають сучасний зміст понять без врахування історії зміни їхнього розуміння суспільством. Для найзагальнішого уявлення про зміст поняття користувачеві достатньо ознайомитись лише з дефінітивною інформацією, не читаючи всього тексту статті. У свою чергу, «термін» (англ. *term*) – це слово або словосполучення, що позначає чітко окреслене поняття певної галузі науки, суспільного життя, основними ознаками якого є системність, наявність дефініції, тенденція до однозначності у межах термінології певної галузі, стилістична нейтральність, точність семантики та інформативність [6, с. 55].

Цифрова трансформація світового суспільства XXI ст. спричинила модернізаційний поштовх у всіх галузях знань, зокрема й в енциклопедистиці, що ознаменувалось повсюдною появою і популярністю використання електронних енциклопедичних видань. Нині електронна енциклопедистика певною мірою витісняє класичну з її традицією укладання багатотомних книжкових видань та лаконічним стилем укладання матеріалів (скорочення слів, дрібний шрифт, обмежений в кількості і розмірі іконографічний матеріал тощо), тому низка відомих міжнародних видавництв відмовилася від друкованих видань і оприлюднюють їх лише в електронному форматі. Зокрема, з'явилося багато нових енциклопедичних проєктів, що існують винятково в цифровому вигляді і лише в мережі Інтернет [5]. Завдяки використанню цифрових технологій реалізується доступність, демократичність, гнучкість процесу отримання знань.

Електронна енциклопедія – це електронне довідкове видання, що містить відомості з однієї, декількох чи усіх галузей знань та практичної діяльності, викладені у вигляді статей із можливим залученням таких елементів мультимедіа, як зображення, анімація, аудіо- та відеоматеріали тощо, а також має зручну (спрощену) систему пошуку та дає змогу переходити з однієї статті до іншої за допомогою гіперпосилань у тексті, розміщене на електронному носіїв інформації або в мережі Інтернет [5]. Таке джерело інформації охоплює

найповніший, об'єктивний, достовірний, науково вивіреним довідковий матеріал для задоволення інформаційних потреб педагога.

Серед сучасних веб-орієнтованих національних академічних енциклопедичних ресурсів, що створені установами Національної академії наук України, можна виокремити: 1) електронні версії друкованих енциклопедій («Енциклопедія історії України», «Українська мова: енциклопедія», «Мала гірнича енциклопедія»); 2) формально онлайн енциклопедії – цифрові енциклопедії, представлені для читача у веб-форматі, з можливістю шукати довідковий матеріал завдяки тій чи іншій навігації сайту (згадана вище «Енциклопедія історії України», «Астрономічний енциклопедичний словник»); 3) власне онлайн енциклопедії – окремі енциклопедичні мультимедійні ресурси, що вирізняються власним сайтом, створеним спеціально для енциклопедії («Шевченківська енциклопедія» «Українська мінералогія» – мінералогічна онлайн енциклопедія України», «Електронний архів Михайла Грушевського») [3]. Такі енциклопедії сприяють кращому засвоєнню відомостей про важливі природні, історичні, суспільні події та знань про певні процеси чи явища.

Як зазначає Л. Лупаренко, сучасні електронні енциклопедії є потужними інформаційними ресурсами, покликаними забезпечити користувачів актуальними відомостями, що *не обмеженні в обсягах та видах презентованої інформації*, передбачають наявність гіперпосилань як зовнішніх так і внутрішніх, підтримки мультимедійного контенту (музеї, 3-d тури аудіо книги), фотогалерей та іконографічних матеріалів (фотодокументів, ілюстрацій), відеоматеріалів (документальних і документально-постановочних фільмів), біографічних документів, листування, уможливають інтеграцію із соціальними мережами і календарем, підтримку стрічки новин, коментування і обговорення статей, дозволяють редагувати застарілий контент [5].

Таким чином, сучасні електронні енциклопедії є невід'ємною складовою цифровізації суспільства, що відображають процеси, пояснюють природні та суспільні явища та події, фіксують історичні віхи, у стислій та лаконічній формі роз'яснюють інформацію про певну державу чи окрему галузь знань, а також є

важливим і потужним базисом для збереження культурної спадщини певної нації.

Підсумовуючи зазначене вище, відмітимо, що веб-енциклопедія як інформаційний засіб розвитку інноваційної компетентності дає змогу кожному педагогу отримати безкоштовний доступ до науково-достовірних енциклопедичних знань, швидкий і зручний пошук по сайту й тексту завдяки системі навігації та гіперпосиланням, можливість цитування й обміну посиланнями на статті, копіювання та виведення друк потрібного тексту, можливість створення власних та редагування інших статей у енциклопедіях із відкритим доступом. Не менш важливими є наявність мультимедійних матеріалів та безперебійного доступу 24/7.

Література

1. Бирка, М.Ф. (2014). Теоретичні основи організації інноваційної діяльності педагога. *Освітній простір. Глобальні, регіональні та інформаційні аспекти*. 2 (16), 9-14.
2. Боряк, Г., Папакін, Г. (2013). Відкриті енциклопедичні гуманітарні ресурси. *Спеціальні історичні дисципліни*. 21, 73-89.
3. Железняк, М. Г., Іщенко, О. С. (2021). Онлайн-енциклопедії США як сучасні освітні ресурси. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 84 (4), 339-353.
4. Кириленко, С. (2023). Інноваційна компетентність – важлива складова педагогічної діяльності сучасного вчителя. *Молодий вчений*. 6 (118), 42-46.
5. Лупаренко, Л. А. (2021). Еволюція відкритих електронних науково-освітніх систем і їх використання у вітчизняному освітньому просторі. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні науки*. 25, 236-272.
6. Матеріали до словника енциклопедичних термінів. (2018). Т. Березюк, О. Іщенко, М. Железняк, С. Очеретянко та ін. *Енциклопедичний вісник України*. Число 10, 50-82.
7. Проценко, О., Юрочко, С. (2015). Інноваційна компетентність педагога: зміст і структура. *Молодь і ринок*. 5 (124), 51-55.
8. Харагірло, В. Є. (2018). Сутність і структура готовності до інноваційної діяльності педагогічних працівників закладів професійно-технічної освіти. *Професійна освіта*. 1 (178), 34-38.